

banda ha arribat més recentment a significar 'pólvora' (i pólvores explosives). Si tots rebutjàrem aquesta etimologia resoltament és perquè no es veia conducte possible de transmissió del mot, vist que no hi ha testimonis de pas per llengües interposades, com el grec o el turc, i sobretot en constatar per tots costats que el mot no havia estat transmès a l'àrab ni a través de l'àrab: argument que tanca de cop, ens semblà.

Gros obstacle i innegable. Però s'ha anat posant de relleu que hi ha alguns mots iranians que han arribat a Occident sense passar gens per l'àrab i deixant en grec ben poc o cap rastre. Per als mots transmesos per l'argot legionari romà, trasmesos sobretot per via de les guarnicions de Renània i la soldadesca imperial, veg. un quadro de conjunt en la meua conferència de París, 1978 (que es publica en «Els Marges» núm. 15 (gener de 1979): noms sobretot de robes d'abric o de vestir, d'arts militars: fr. *frapper*, i ací i en el DCEC i DECH articles TIRAR, VANOVA, GUALDRAPA, FARNACA (*catxap?*, *saragüells?*), etc. Ja no podem doncs desentendre'ns tan simplement del que és irani i no àrab.

L'antiguitat i ampla importància del mot en llengües irànies és innegable. És *dārōk* en fonts del pelví antic, on Nyberg ens el defineix precisament per 'droga' i 'medicament' («medicine, drug»): els partes són de qui aprenien aquests mots llurs adversaris els soldats romans i el mot està documentat com *dārug* en el pàrtic maniqueu, i en els textos pèrsics mitjans d'aquesta secta (*Manual of Pahlavi*, p. 58b) i avui el tenim no sols a Pèrsia, sinó en balutxi, curde i a l'Afganistan; mot no isolat, car una formació parenta *dārmān* és «medicine, remedy» (ja també en persa maniqueu i pazend); Horn (*Grundriss d.npers. Et.* § 523, cf. §§ 554, 551) els fa venir de l'arrel ieur. *dhēr-* 'mantenir, aguantar', ço que resta possible i vague: sospitem que hi hagi convergències d'arrels diverses.³ Quant a l'etimologia irànica del mot occidental i romànic la nostra opinió, almenys provisional, ha de ser que no podem ni descartar-la ni adherir-nos-hi, perquè són massa considerables els obstacles geogràfics que s'hi oposen, i és ben visible que també hi ha importants escrúpols fonètics.

El que em priva de limitar-me a aquest escepticisme respecte d'un origen irani, és que en aquesta família lingüística trobaríem també una explicació per al grup de *droga* en els seus sentits de tipus pejoratiu. No podem deixar de pensar en un mot irani molt conegut: *drug-* f. 'mentida, engany', en les gāthās de l'Àvesta, especialitzat en el terme zoroàstric *drug-* per al món de la mentida; *druj-* av. 'encarnació i personificació de la falsedat', els *drugs* 'els falsos, els dimonis' en totes les sectes mazdeïstes; avèst. *draoga-* adjectiu 'mentider, enganyador', verb *draog-* 'mentir, enganyar' (Reichelt, *Aw. Elb.*, p. 453; Pok., IEW, 276; Horn, § 557). Ací no hi ha la vocal -a- que ens feia nosa fonèticament per a l'etimologia de *droga*; o més ben dit no hi va ser durant tota la fase antiga i mitjana de l'irani (pelví *drōg* 'mentida', Nyberg), encara que ha acabat per ser-hi en la major part de les

llengües irànies actuals (crec que no en persa normal): afganès *darōy*, balutxi *darōg*, curde *durūy*. ¿Va poder produir-se una acumulació de mots en alguna forma de lingua franca en què comunicessin a Anatòlia els soldats romans amb els partes, alans, escites i altres iranians que s'hi enfrontaven? Acumulant i confonent els mots per a 'falsedat, roïndat' i per a 'potingia, medecina, droga'?⁴

Tanmateix no ens fem il·lusions: les objeccions subsistiran fins i tot si es pot fer versemblant o provar aquesta acumulació de mots. Que l'argot militar romà anés ple de termes manllevats als adversaris i espies de les legions, és natural mentre es tracti d'accions de guerra (*tirar*, *frapper*), d'armes actives o defensives (*gualdrapa*, mantes contra el fred o per fer coixí a les selles: GALNAPE, *vànova* i els seus afins), fins i tot de tot el que sigui abillament o vestidura, adoptada aviat per les mullers de les guarnicions; les drogues i mitjans curatius ja no és tan versemblant, per més que els soldats ferits i duts en lliteres (o hospitalitzats segons les possibilitats de l'època) les necessitessin tant. Obstacle més difícil encara el de la fonètica històrica, i ja no sols la data d'aparició tardana de *droga* en el S. XIV. Perquè si el mot hagués estat passat per les legions romanes al llatí gal·licà o romànic primitiu d'entre Rin i Loire, una -g- entre vocals (o ni que fos una -k-) s'hauria liquidat, hauria tendit a zero. Caldria que el mot no hagués pres peu en el Nord de França fins després dels merovingis. Ja es veu doncs a què ens accorralaria aquesta hipòtesi etimològica.

Caldria suposar que el mot adoptat pels legionaris pertanyés només al llatí vulgar moribund de la Renània en procés creixent de germanització, que es mantingués en boca de gent mig germanitzada de Renània o Lotaríngia i que, en els temps que la dinastia del Magne Carles va remoure tot allò, aquella gran onada de fons, tot escampant pel Nord de França alguns mots renans, entremig de molts germanismes i celtismes germano-romànics, hi portés també en suspensió algunes volves de l'argot legionari, com aquest iranisme. En temps carolingis ja estava ultrapassada la palatalització, i la sonorització de la -k- intervocàlica, i *droga* l'hauria mantinguda. L'àrea natural d'expansió d'un mot així havia de ser, naturalment, la zona Flandes-Picardia-Canal-Ile de France. I aquesta era la dels ports de comerç més actiu: des del Pas de Calais, l'Havre, Harfleur, fins a Oleron: grans mercats que després despatxarien drogues més o menys envasades cap a l'altra ribera del Canal i arreu d'Europa.

És difícil que ens puguem convèncer, quan haurien de concórrer diverses condicions insolites o amb pocs exemples. No he pretès més que mostrar com aquesta etimologia no és tan impossible com les altres. Que en aquest problema, altrament abocat a un «impasse» per totes bandes, hi ha encara un portell o una esclletxa que ens deixa veure un besllum. És tan enganyós com els altres?

DERIV.: *Drogada*, *drogant*, *droguejar*, veg. supra. *Drogar*. *Droguet* 'teixit de poc preu' [Ss. XVII-XVIII,